

Yeniden Yürümek, Yeni Yollara Girebilmek

ENGİNÖZ, BİR DERGINİN VARLIĞINA VE ONA DUYULAN İHTİYACA, SÖYLEDİKLERİNE VE AKTÖRLERİNE, FARKLILAŞTIĞI NOKTALARA DAİR SORULAR ETRAFINDA, DENEYİMLERİNDEN YOLA ÇIKARAK EGE MİMARLIK'IN YENİLENME SÜRECİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİ PAYLAŞIYOR

Yasemin Keskin Enginöz

Her yeni başlangıç heyecan vericidir; yeni bir iş kurmak, yeni bir tasarım yapmak, yeni bir dergi hazırlamak, mevcut olanı sürdürmekten her zaman (yeninin de bilinmezlerle dolu farklı sorunlar içermesine karşın) daha kolaydır. Mevcudun sorunlarını çözmektense, biriktirdiği değerleri korumaktansa onları yok sayıverirsiniz. Yıkarsınız ve yeniden yaparsınız... Özellikle günümüzde yaşadığımız topraklarda mimarlık söz konusu olduğunda genel eğilimin de bu olduğunu iddia etmek yersiz olmayacaktır.

Oysa mevcudu sürdürmek zor olan yoldur; biraz daha emek, biraz daha uzmanlık, biraz daha zaman gerektirir, incelik ister. Yalnızca binalar için değil bence tasarlanarak üretilen herşey için geçerlidir bu durum; dergiler için de... Yıllar boyunca pek çok kişinin emeğinin geçtiği, pek çok yazarın kalemiyle, düşüncesiyle yeşerttiği, pek çok okuruna ilham veren bir derginin yenilenmesi, yeni fikirlerle, yeni işbirlikleriyle yoluna devam etmesi, üzerine titrenip ayrıntılarıyla üretilmesi takdiri hak eden bir yaklaşımdır. Bu vesileyle Ege Mimarlık dergisini devam ettirme kararı alan Mimarlar Odası İzmir Şubesi yetkililerini ve yeni çalışma ekibini kutluyorum; verimli, keyifli bir çalışma dönemi diliyorum.

Ege Mimarlık'a yeni bir format belirlerken yapılacak bir panele katkı koyabilecek düşüncelerim sorulduğunda işim¹ gereği yazı işleri hazırlığından haber yazımına, baskı kontrolünden dağıtım sorunlarına, bütçe hazırlığından tanıtım işlerine dek 16 yıl boyunca edindiğim deneyimden

yola çıkarak Türkiye'de dergi üretimine ilişkin görüşlerimi birkaç soru üzerinden paylaşmayı düşündüm. Kuramsal bir zemine ve Türkiye'de çıkmış ya da çıkmakta olan dergilere ilişkin bir araştırmaya dayanmayarak kişisel gözlem ve deneyimlere dayanan bu satırlar ortaya çıktı.

Neden Dergi? Bir Mimarlık Dergisine Neden İhtiyaç Duyulur?

Akay(2008), Mimarlık dergisinin 400. sayısında kaleme aldığı yazısında "Mesleki iletişim ve tartışma ortamı olarak dergiler basılı ya da sanal olarak mimarlık gündemini bir süre daha belirleyecek gibi" diyor². Bu cümleden "iletişim ve tartışma" kelimelerini silip yerlerine "mesleki bilgilendirme ve tanıtım" yazdığımda -Türkiye özelinde- dergilerin işlevinin daha doğru tanımlandığına inanıyorum. Bu işlevleri yüklenen derginin izleyicisi daha ağırlıklı olarak akademik çevre içinden (öğrenciler, akademisyenler, araştırmacılar, akademi ile bağıni koparmayan sivil inisiyatifler vb.) oluyor. Bilgi edinme ve bilgilerini paylaşma amacıyla dergileri okuyor ve /veya yazılarını -eğer dergi akademik saygınlığı olan indekslerce taranıyorsa- yayımlanmak üzere gönderiyorlar. Dergileri en ayrıntılı okuyanlara aslında araştırmacılar, yüksek lisans ya da doktora öğrencileri oluyor.

Mimarlık pratiğiyle uğraşanlar (tasarladıklarını uygulayabilenler) söz konusu olduğunda zaten yoğun iş temposunda bırakın dergi okuyacak, başını kaşıyacak zaman ya da yapmaktan yaptığı üzerine düşünmeye

fırsat bulamayanlar içinse dergiler kendi işlerini sergileme, tanıtma ve dolayısıyla henüz onları tanımayanlara adlarını duyurma olanağı sağlıyor (Elbette sayıları az bir kitle bu hızlı tüketimin dışında kalıyor. Onlar yaptıkları üzerine düşünüyor ve bu kavramsal üretimleri de yazılar aracılığıyla dergilerde yayımlıyorlar).

Atalay Franck ve Domingo-Calabuig (2008) de dergilerin bu işlevini şu cümlelerle özetliyorlar: “Dergiler fikirleri biçimlendirerek yeniden bir düzene sokmakta, kahramanlar üretmekte, onları fazlasıyla öne çıkartmakta veya gözden düşürebilmektedirler. Bütün bunları giderek artan kısalıkta günlük geçici ilmekler atarak yapmakta, mimarları popstarlara ve mimarlığı bir moda çevirmektedirler. Popüler kültürün diğer alanlarında olduğu gibi mimarlar da tasarımları yayımlanmadığı zaman varlıklarını kanıtlayamamaktadır, aynen bir sanatçının açtığı sergi, eğer dergilerde hakkında bir yazı çıkmamışsa -ve o yazı abartılı, heyecanlandırıcı bir dille yazılmamışsa- hiç yokmuşçasına gözden uzak kaldığı gibi...”³.

Türkiye’de hep arzu edilen mesleki tartışma ortamı nispeten verimsiz; yurtdışında bir bina ya da mesleki bir konu üzerinde birbirinden farklı düşünenler, bu düşüncelerini öğretici bir biçimde strüktüre ederek oluşturdukları karşı yazılarla önce birbirleriyle konuşan yazıları (aynı ya da ayrı dergide) yayımlıyorlar ardından da bu yazıların koleksiyonlarıyla bir kitap üretiliyor. Mesleki tartışma ortamı yaratabilecek araçlardan biri olan eleştiri yazılarını elde edebilmek için dergiden açık çağrı yapmak, yazı işleri ekibince konuk editörler ve yazarlara yazı sipariş etmek gibi denenmiş ve sahiplenilmediğinde de sönüp giden yöntemler sayesinde eleştiri üretimi yıllardır yarım yamalak sürdürülüyor. Öte yandan mesleki bilgi üretme yöntemi ve hatta tavrı olarak eleştiri yazma konusunda daha çok sayıda akademisyenin yazılarıyla daha çok web portallarında yer alıyor. Dergiler bu yazarlara yer açıp destek vererek hem Türkiye’de mesleki eleştiriye hem de mesleki gelişime katkıda bulunabilirler. Birçok üniversitede çok değerli akademisyenlerin sürdürdükleri “Mimarlık ve Eleştiri” konusuna

odaklanan dersler var, bu derslerde üretilen her yıl onlarca yazı... Bunlar da belli bir değerlendirme süzgecinden geçip neden dergilerde yer bulmasın?

Kim Yapacak, Ne Söyleyecek, Kime Söyleyecek?

Dergiler, yalnızca akılla kavranan mesleki bilgi iletmez; karşı tarafın duygularla kavrayabildiği, kendini ait hissedebildiği, sezilen bulutsu bir evren de oluşturur. Dergiler bu nedenle ciddi, asik suratlı, neşeli, davetkar, samimi gibi insansı sıfatlarla gözümüzün önünde canlanabilir. Bir derginin esprili, canlı, muzip bir dille konuşması, konuştuklarının içini boşaltmaz. Bu nedenle bir derginin çok katılımlı hazırlanıyor olması, kullandığı dili ya da dillerin çoğulluğu, ilkeleri, konu eksenleri, onları konu yapma biçimi ve aktarış yolları onun karakterini bütünleyen özelliklerdir.

“BİR DERGINİN ÇOK KATILIMLI HAZIRLANIYOR OLMASI, KULLANDIĞI DİLİ YA DA DİLLERİN ÇOĞULLUĞU, İLKELERİ, KONU EKSENLERİ, ONLARI KONU YAPMA BİÇİMİ VE AKTARIŞ YOLLARI ONUN KARAKTERİNİ BÜTÜNLEYEN ÖZELLİKLERDİR”

Mimarlar Odası İzmir Şubesi, Oda üyelerinin tercihleriyle, paylaşımcı ve katılıma açık, dinamik bir yönetime sahip oldu sanırım. Şubenin bugüne kadarki yapısını ve işleyişini yakından bilmiyorum ama hem mevcut okuyucu hem de yeni okuyucular için derginin kimliğinin ve mizacının net olabilmesi için üretimde şu soruların yanıtları yönetimde net olmuş olmalı: Ege Mimarlık ve Oda ilişkisi nasıl olacak? Ege Mimarlık, Oda’nın söylediklerini doğrudan söyleyen bir yayın kanalı mı yoksa yönetimin temsil etmeye çalıştığı kitlelerin çoğulluğunu yansıtan, dolaylı bir anlatım ve aktarıma mı sahip olacak?

Konu eksenleri belirlemek ve bunlarda tutarlı üretimde bulunmak dergileri güvenilir, sürdürülebilir ve yurtdışı açısından da inanılır ve takip edilir kılıyor. Bu konu eksenlerini belirlemek önemli. Örneğin Akdeniz coğrafyasına ilişkin belli eksenlerde sürekli yayın için içerik

oluşturacak etkinlikler yapmak, bunları İzmir ve Türkiye sınırları dışında başka Akdeniz kıyısı ülkelerine taşımak, onlarla ortaklaşa yapmak dergiyi hem yerel hem uluslararası bilinirliğe sahip bir noktaya taşıyabilir. Oda’nın yurtiçi ve yurtdışı ilişkileri dergi üretimi açısından daha verimli kullanılabilir.

Şu anda tanınırlığı ve okuyucu kitlesi diğerlerine kıyasla daha fazla olan dergilerin de olabildiğince belirledikleri konu aralıklarında yayın yapmaya çalıştıklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

Ege Mimarlık kime seslenmeyi amaçlıyor? Çok karışık beklentileri, okuma alışkanlıkları, üslupları, mesleki beğenileri ve ilgileri, hatta daha önemlisi mesleki bilgi birikimi farklı olan bir kitle var. Öğrenci, akademisyen, serbest meslek sahibi mimar, kamu kurum ve kuruluşlarında, sivil inisiyatiflerde çalışan mimarlar,

vb. Bu kitleleri, izleyicileri yalnızca konu eksenleri ve aktarma biçimleri ile birbirine eklemek zor bir iş; bunları bir araya getirecek yaratıcı biraradalıklar oluşturup, bunları dergiye taşımak da başlı başına bir üretim yöntemi olabilir.

Türkiye’de herkesin mesleki bir dergiden, bir kitap olması; kitap tutarlılığında ve düzeninde olması beklentisi var. Oysa isteyen derginin istediği yerini okur, ister çöpe atar,

SAĞDA Editörün yayıncılık alanında çalışmış olduğu kurumlardan bir seçki

ister arşivine kaldırır. Bir dergi için tutarlı eklemeler ya da “değişimin sürekliliği” tutarlılık sağlayabilir. Bir dergi her sayı farklı bir tasarımla çıkabilir ancak başlığı, boyutu sırtı aynı

ve en çarpıcı aktarabileceği yol fotoğraf seçimidir, onun öncesinde fotoğraflama yöntemidir. Türkiye’de dergicilikte olmayan bir eksiklik de budur. Kısacası dergiler, mimarın kendi

üniversitenin öğretim üyesinin yazısı da yayımlanabilir), bölgenin yapısal envanteri çıkarılabilir, belgeleme çalışmaları yapılabilir. Bütün bunlar hem yurtdışı ilişkilerle -okullar ya da meslek kuruluşları işbirlikleri ile- hem yurtiçi ilişkilerle yapılabilir.

Ancak bütün bunlar şu soruların yanıtıyla çözümlenecek bir düğüm oluşturuyor:

İzmir Mimarlar Odası Şubesi, önümüzdeki süreçte “faaliyetlerimiz arasında bir de süreli yayın çıkarmak var; Ege Mimarlık adında çok güzel bir yayın çıkarıyoruz, hatta pdf formatına Oda sayfamızdan ulaşabiliyorsunuz” mu diyecek, yoksa “Ege Mimarlık, Oda’mızın faaliyetlerinin çeşitli yüzlerini yayın yapma fikri ve üretimiyle ortaya koyan bir yaklaşımdır. Bölgenin mesleki anlamda ihtiyaçlarını ve üretimlerini yıl boyunca süren katılımcı, işbirlikçi etkinliklerle göz önüne seren yayınlarıyla bunu yaygınlaştıran bir yaklaşıma sahiptir. Ege Mimarlık aylık olarak okuyucularına (Oda üyeleri ve fazlası) e-bültenle ulaşır, üretim atölyesi, paylaşım atölyesi, kutlama atölyesi vb düzenler; bölgede, yurtiçinde ve yurtdışında bulunur; dinler, anlatır ve paylaşır” mı diyecek? Ege Mimarlık, Oda’yı sınırlarından çıkarabilen bir araca dönüşebilir. Oda etkinlikleri ve Ege Mimarlık etkinlikleri gibi.... Bu yaklaşım, maddi anlamda da farklı ve Oda’yı zor duruma sokmayan destekler bulmayı kolaylaştırabilir.

Derginin üretimi, yaşaması (maddi ve manevi) için atılacak her adım ve seçim bence böylesi bir ilke kararı alındıktan sonra yapılmalıdır.

Yolunuz, Ege Mimarlık’ın yolu açık olsun. ■

Yasemin Keskin Enginöz, Y. Mimar

“ÜRETİM SÖZ KONUSU OLDUĞUNDA; BİR MİMARLIK DERGİSİ ÜRETİMİ YALNIZCA MİMARLARIN OYUN ALANI MIDIR? DERGİ TASARIMI, TASARIM ALANINDAN BÜTÜN PAYDAŞLARLA ORTAK BİR ATÖLYEYE DÖNÜŞTÜRÜLEMEZ Mİ? ÇOĞULCU, KATILIMCI BİR TASARIM YALNIZCA BELLİ BİR GRUBUN VE ÇEVRESİNİN KATILIMIYLA MÜMKÜN MÜDÜR?”

tutulabilir, ayırt edici birkaç grafik öge ile ve 10 sayı sonunda grafik olarak hepsi birbirinden farklı ama iç tutarlılığı sağlanmış bir dergi yaratılabilir. Ve onu ayırt eden, herkesin bir sonraki sayısını merak ettiği bir yayına dönüşebilir.

Üretim söz konusu olduğunda; bir mimarlık dergisi üretimi yalnızca mimarların oyun alanı mıdır? Mimarın mimarlıkla ilgili dışı kapalı diğer tasarım disiplinlerini dışlayan tavrı, ne yazık ki bence dergi üretiminde de sürüyor. Dergi tasarımı, tasarım alanından bütün paydaşlarla ortak bir atölyeye dönüştürülemez mi? Çoğulcu, katılımcı bir tasarım yalnızca belli bir grubun ve çevresinin katılımıyla mümkün müdür? Bence bu önemli bir sorun. Kabul edelim bina tanıtımlarında kullanılan ve aynı fotoğrafçının elinden çıkan ama 5 mimarlık dergisinde birden yayımlanan mimari fotoğraflar dışında -fikrin de ilgi çekici gelmediği bir durumda dergiye canlılık veren görsel başka bir öge olmuyor. Oysa bu konuda yapılacak önemli bir şey “dergi üretimini” illa çok da para harcamadan, hem de mesleki gelişmeye katkı koyan bir “hub” haline getirmek. İnfografikler, illüstrasyonlar vb. dışında yaratıcı mimari sunumlar gibi. Mimarlık okullarında öğrencilerden talep edilen görsel ifade düzeyini neden mimarlık yayıncılığında yakalayamıyoruz? Oysa çok yaratıcı meslektaşlarımız var ve her yıl yenileri mezun oluyor.

Bir derginin yapıya nasıl baktığını, neden konu ettiğini en kısa yoldan

binasına bakışını yansıtan profesyonel fotoğrafların dışında da kendi yayın anlayışını anlatan profesyonellikte fotoğraflar ya da görsellerle binaları anlatmalı ve eleştirmeli.

Ege Mimarlık’ı Mevcutlardan Ayıran Ne Olacak?

Ege Mimarlık, İstanbul ve Ankara merkezli dergilerden ya da Oda yayınlarından nasıl ayrışacak? Yayımlandığı “yer” bir derginin varlığını ve karakterini nasıl etkiler? Mevcut dergilerin eğildiği konu eksenlerinden sapmak çok mümkün görünmüyor; ancak bu konuların ele alınıp biçimlerinde farklılıklar izlenebilir. En azından -yukarıda değindiğim konularda yapılacak uygulamalarla- daha renkli (renk kullanmak anlamında değil, görsel ifade ve tasarıma da mimarlıkla ilişkili olarak ağırlık vermek anlamında) bir dergi üretimi farklılık yaratır. Bina eleştirileri ve tanıtımları için özel fotoğraf çekimi; bunun da geleneksel yöntemlerle delege edilmemesi, gerekirse yetişecek genç yeteneklere olanak sağlanması bir yol olabilir.

EgeMimarlık; Ege ve Akdeniz mimarlığı, Kıyı, Su vb. yöreye ve bölgeye özgü konu eksenleri ve kavramsal konular üzerine gidebilir; bölgede yapılan araştırmalara yer verebilir (Yalnızca Ege Bölgesi’ndeki üniversitelerden bir akademisyenin konusu değil Ege’de bir konu üzerinde çalışan farklı bölgeden bir

DİPNOTLAR

1 Önce XXI Mimarlık Tasarım ve Kent (ardından XXI Mimarlık Tasarım ve İç mekan) dergisinde 4 yıl, YAPI Mimarlık Tasarım Kültür ve Sanat dergisinde de 11 yılı aşkın bir süre boyunca dergi üretiminin farklı parçalarını (yazı işleri, matbaa, dağıtım, abonelik, tanıtım ve reklam süreçleri) koordine eden konularda sırasıyla editör, yazı işleri müdürü ve genel yayın yönetmeni olarak çalıştım.

2 Akay, Z.; “Kişisel Çabalarından Profesyonelliğe: Türkiye’de Mimarlık Dergilerine Kısa Bir Bakış”, Mimarlık, Mart- Nisan 2018, sayı 400, s:45-48.

3 Atalay Frank, O., Domingo-Calabuig, D.; “Dünden Yarına: Avrupa’dan Örneklerle Dijitalleşme Çağında Dergiler”, Mimarlık, Mart-Nisan 2018, sayı 400, s: 49-51.

